יד א מיי' פ"ב מהל' בית הבחירה הל' ד:

נ"ק

טו ב ג מיי' שם הל' יז:

טז ד מיי' שם הלכה ז:

יז ה ו מיי' שם הל' יח:

ולא על גבי מחילות, אמר רב יוסף לאו היינו דתניא עזרא ג ויכינו (את) המזבח על מכונותיו ששהגיעו לסוף מדותיו, והכתיב ד"ה כח הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל? אלא אמר רב יוסף קרא שם כב א] אשכח ודרש ויאמר דויד זה הוא בית ה' האלהים וזה מזבח ב] לעולה לישראל: כי בית מה בית ששים אמה אף מזבח ששים אמה; בשלמא בית מינכרא צורתו אלא מזבח מנא ידעי? אמר רבי אלעזר ראו מזבח בנוי ומיכאל ג] השר הגדול עומד ומקריב עליו ור' יצחק נפחא אמר אפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום ד] ור' שמואל בר נחמני אמר מכל הבית כולו הריחו ריח קטרת, משם הריחו ריח אברים, אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה אחד שהעיד להם על המזבח ואחד שהעיד להם על מקום המזבח ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית במתניתא תנא ר"א בן יעקב אומר שלשה נביאים עלו עמהן מן הגולה אחד שהעיד להם על המזבח ועל מקום המזבח ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית ואחד שהעיד להם על התורה שתכתב אשורית ת"ר קרן וכבש ויסוד וריבוע מעכבין, מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין. מנה"מ? אמר רב הונא אמר קרא המזבח כל מקום שנאמר המזבח לעכב, אלא מעתה כיור לרבי, וסובב לרבי יוסי ברבי יהודה, הכי נמי דמעכב דכתי' ונתתה אותה תחת כרכוב המזבח מלמטה, ותניא איזהו כרכוב רבי אומר זה כיור רבי יוסי ברבי יהודה אומר זה הסובב אין דתניא אותו היום נפגמה קרן מזבח והביאו בול של מלח וסתמוהו ה] ולא מפני שכשר לעבודה אלא שלא יראה מזבח פגום שכל מזבח שאין לו קרן וכבש ויסוד וריבוע פסול רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף הסובב ת"ר איזהו כרכוב? בין קרן לקרן ומקום הילוך רגלי הכהנים אמה אטו הכהנים בין קרן לקרן הוו אזלי? אלא אימא ומקום הילוך רגלי הכהנים אמה והכתיב תחת כרכובו מלמטה עד חציו? אמר רב נחמן בר יצחק תרי הוו: חד לנוי וחד לכהנים דלא נשתרקו; מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין - א"ר מני ובלבד שלא יפחתנו ממזבח שעשה משה, וכמה? אמר רב יוסף אמה, ו] מחכו עליה חמש אמות ארך וחמש אמות רוחב רבוע יהיה המזבח, אמר ליה אביי דלמא מקום מערכה קאמר מר, א"ל מר דגברא רבה הוא ידע מאי קאמינא, קרי עלייהו

בני

אמר רב יוסף לאו היינו דתניא כו' · רב יוסף חלה ונעקר למודו ופעמים שאמר דבר וזוכר ששנה היפך וחוזר בו (נדרים דף מא.) והכא הכי אמר הכי ז] אמרינן לעיל משום אש של שמים מסייעתן לא הוצרכו ליותר : **לאו היינו דתניא** · שאנשי כנסת הגדולה הגיעו לסוף מדותיו להם נגלה ח] מקום המקודש למזבח מה שלא נגלה לשלמה : **והכתיב הכל בכתב** · שכל מקומות הקדושות ומדותיהן נכתבו לדוד אלמא במקדש ראשון נמי הא ידעו דלא עשאוהו גדול לאו משום דלא נגלה לשלמה המקום במדותיו : **אלא אמר רב יוסף קרא** ט] **אשכח ודרש** · שנאמר לדוד ששים אמה במקום המזבח ושלמה לא הבין לדרשו והם דרשוהו והוסיפו עליו לפי הצורך להם, ולששים אמה לא הוצרכו י] (שאמרינן לקמן מדת ארכו ורחבו וקומתו אין מעכבין : **מה בית ס' אמה** · כדכתיב (מלכים א ו) ששים אמה ארכו אף מזבח עד ששים אמה יא] ראוי לו ומקודש המקום אם ירצו : **בשלמא בית** · ידעו אנשי כנסת הגדולה מה קודש לעזרה ומה קודש להיכל : **שניכרים צורתו** · יסודות החומות : **מנא ידעי** · מקומו היכא : **שלשה נביאים** · חגי זכריה ומלאכי : **אחד שהעיד להם על המזבח** · יב] שיש לו מקום להוסיף עד ששים אמה : **על מקום המזבח** · היכן היה : **שמקריבין אע"פ שאין בית** · דקדושת הבית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא : **שתכתב אשורית** · שמתחילה ניתנה להם בכתב עברי יג] כתב ליבונאה כדאמר בסנהדרין (דף כא:) : **וריבוע** · אם אין המזבח מרובע : יד] **שכל מקום שנאמר המזבח לעכב** · "המזבח" משמע כשהוא כן הוא דמיקרי מזבח ואי לא לא ובקרן כתיב (ויקרא ד) קרנות המזבח וביסוד כתיב (שם) אל יסוד המזבח ובכבש כתיב אל פני המזבח (שם ו) והוא הכבש שהוא פניו של מזבח שעולים לו דרך שם כי היכי דחשיב צד מזרחית פני אהל מועד מחמת שהפתח שם ובריבוע כתיב (שמות כז) רבוע יהיה המזבח : **אלא מעתה כיור לרבי כו'** · דכתיב בהו "המזבח" הכי נמי דמעכבי לרבי אם לא עשה ציורים של פרחים וצילים וקלעים סביב למזבח כמו סידו וכיירו*: **זה כיור** · ציורים סביב למעלה מאמצעו : **אותו היום** · שנסך כהן לדוקי מי החג על רגליו ורגמוהו כל העם כדאמרינן בסוכה (דף מח:) : **בול של מלח** · מלא אגרוף של מלח שמעתי : **לא שכשר** טו] **לעבודה** · המזבח כל זמן שהקרן פגום כדמסיים ואזיל שכל מזבח שאין לו כו' **איזהו כרכוב** ומדרבי יוסי ברבי יהודה נשמע לרבי דכיור מעכב : **אף הסובב** · טז] וקס"ד אכרכוב דקרא קאי כרכוב לשון היקף חריץ עגולה כדאמרינן בהכל שוחטין (חולין דף כה:) כל שעתיד לגרר לכרכב : **בין קרן לקרן** · אמה רוחב שכנגד בין יז] הקרנות היתה עמוקה ובולטת גובה מעט היה סביב לה בשפת המזבח : **מקום הילוך רגלי הכהנים אמה** · השתא משמע יח] והיא היתה אמה של מקום הילוך : **אטו כהנים בין קרן לקרן הוו אזלי** · והלא כשיגיעו לקרן, הקרן מעכבן יט] מהיקף : **אלא ה"ק בין קרן לקרן ומקום הילוך רגלי הכהנים** · כ] כמין חריץ עמוק ממקום המערכה *משפת המזבח סביב ומקיף את מקום המערכה ורחבו של חריץ שני אמות: אמה של בין הקרנות ואמה של מקום הילוך : **והכתיב** · גבי מכבר מעשה רשת נחשת שנתנוהו תחת כרכובו מלמטה עד חציו כא] והקיפוהו למזבח מאמצעו ולמעלה לבוש כמין היקף של כברה והוא עשוי נקבים נקבים ככברה כב] ורשת של דגים ומגיע למעלה עד מתחת לכרכוב אלמא בקיר כג] המזבח סביב, (הוה) דאי בראש המזבח היכי קרי למכבר הנתון סביב הקיר תחת כרכובו : **תרי הוו** · שני סובבין היו לו למזבח שעשה משה : **חד לנוי וחד לכהנים דלא נשתרקו** · סביב הקיר מעלה שש אמות גובה לרבי יוסי דאמר לעיל (דף נט:) י' אמות גובהו היה היקף כד] *הבליטה קטנה חוגרתו סביב לנוי וזהו סובב וכיור דאפליגו ביה רבי ור' יוסי בר' יהודה לעיל ומתחת לאותו סובב נתנו המכבר ורחבו מגיע למטה עד חצי המזבח והוא היה סימן להבדיל בין הדמים העליונים לדמים התחתונים *כדאמרינן באיזהו מקומן (לעיל דף נג.) מהאי קרא התורה נתנה מחילה כו' : **וחד לכהנים דלא נשתרקו** · למעלה בראש המזבח העמיקו (סובב) כמין חריץ עמוק דבר מועט להיות להם שפתו היקף מעקה קטן סביב שלא יחליקו : **דלמא מקום מערכה קאמר** · דהוי אמה כה] שבין הקרנות ומקום הילוך ממעטין בו אמתים לכל צד פש ליה אמה על אמה :

בני

ולא על גבי מחילות · בור של שיתין לא היה חשוב מחילה כיון דהוא עורך מזבח : **אף** מזבח ששים אמה · והא דאמר (בסוף) [בריש] כיסוי הדם (חולין דף פג:) קמוסיף כו] אבנין הייט כשהיה המזבח עד ששים כו] א"נ מגובה פריך התם אי נמי פריך קמוסיף שלא יהא רבוע שעל כל מליקת עוף אין יכולת לתת עפר בכל סביביו כדי לרבעו כמשפטו :

אחד שהעיד להם על המזבח · תימה כח] קרא כתיב ביחזקאל (מג) *והאריאל שתים עשרה אמות אלמא מקום המערכה כ"ד על כ"ד ומהאי קרא דרשינן במתני' דמדות כט] (פ"ג מ"א) וי"ל דאי לאו עדות הייט מפרשי' עם מקום קרנות שלא לשנות ממזבח שלמה ל] : **ואחד** שמקריבין אע"פ שאין בית · דקדושת בית קידשה לשעתה ולעתיד ולא דמי לקדושת הארץ דקי"ל דבטלה כדמוכח בפ"ק דחולין (ו:) גבי בית שאן שיש חילוק ביניהם כדפרישית לעיל (סא. ד"ה מאי) :

מדת ארכו ומדת רחבו אין מעכבין · והא דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ומיירי אף גבי מזבח כדאיתא פרק כיסוי הדם (חולין פג:) דמה בית ששים אף מזבח ששים הייט שיהא קדוש עד ששים אם ירצו להרחיבו ולא שיהא חובה לעשות כן :

באמה

גי' כנ"ק והאריאל שתים עשרה אמות ומהאי קרא דרשינן במתניתין דמדות שמן האמצעי הוא מודד י"ב אמה לכל רוח אלמא מקום המערכה כ"ד על כ"ד ואי"כ פרותן צ"ע ויש כו' כנ"ל

נושא מגנה
דצות על אייך
ציהוי אנשי כנסת
הגדולה את מקום
המזבח בימי עזרא

◆

שיטה מקובצת

א] אשכחו ודרוש ויאמר: ב] (מזבח לעולה לישראל): ג] שר הגדול: ד] מקום ר' שמואל את ר' נחמן : ה] וסתמוהו לא מפני את ר' נחמן: ו] אמה אחיכו עליה : ז] היכי אמרי לעיל משום דאש של שמים: ח] נגלה המקום: ט] קרא אשכחו ודרוש : י] ואמרינן לקמן : יא] אמה יש לו מקום ראוי ומקודש אם ירצו הס"ד : יב] המזבח שמקומו מקודש עד ששים אמה הס"ד : יג] עברי שהוא כתב : יד] מה"ד כל מקום : טו] שכשר המזבח לעבודה כל: טז] כרכוב קס"ד אכרכוב דקרא קאי וכרכוב לשון : יז] בין הקרנות היתה עמוקה הרוצה ובליטת גובה : יח] משמע דהיא היתה אמה : יט] מעכבן מלהקיף המזבח הס"ד ומה"ד אלא: כ] הכהנים אמה היה יותר כמין חריץ ממקום המערכה עד שפת המזבח סביב : כא] חציו והקיפוהו למזבח : כב] ככברה כרשת של: כג] המזבח סביב היה כרכוב דאי: כד] היקף בליטה קטנה חוגרתו סביב ולנוי וזהו: כה] אמה על אמה שבין הקרנות למקום הילוך : כו] אבנין ומאי קפידא יש אם הוסיף והלא מוסיפין עד כ' אמה : כז] ששים וקא מוסיף עליו כל שעה בכסוי א"נ : כח] תימה הא קרא כתיב כו' עשרה אמה על י"ב אמה [אא"ה לשון הכתוב עשרה אורך בשתים עשרה רחוב עכ"ה]: כט] למדות דהיה המזבח ל"ב על ל"ב ואם כן מה הוו צריכים לעדות הנביא וי"ל : ל] שלמה שהיה מקום המערכה שלש על כ' :

בליסה קטנה וחוגרתו כו' מלמטה עד חציו צ"ק

כדדרשינן צ"ק

סביב צ"ק

נושא
מי ג'ודי?
ג' הנביאים
שעלו מן
הגולה בימי
עזרא

נושא
כרכוב
המזבח

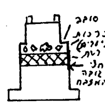

נושא
אסטרות
לשיטות
באורך
המזבח

*שאלה: אם יסודות הבית היו ניכרים למה לא יכלו לעשות חישובים ומדידות כדי לקבוע מקום המזבח למשל היו י"א אמה של עזרת ישראל ועוד י"א אמה לכהנים מהחומה המזרחי ועדו המדות של אורך ההיכל וכמה אמות יש בין האולם למזבח?

[לקמן קי: מגילה י. שבועות טז: עדיות פ"ח משנה ו]

[לקמן קח: קכ.]

סוכה מח: [תוספתא שם פרק ג ע"ש]

*תוך השאלה נמצא לשון קבצי תיקון

שמות לח:ד
ויעש למזבח מכבר מעשה רשת נחשת תחת כרכובו מלמטה עד חציו

[כתובות כ: עי' תוספות ערכין ה. ד"ה והא]

[עי' מז:]

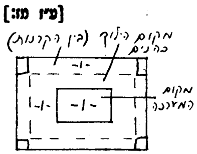

נ"א עד שפת המזבח וגירי צ"ק לשפת המזבח

* עי' לעיל נג. רש"י ד"ה הרשת